

RENTA Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY Z ZUS W ŚWIETLE PRAWA UNII EUROPEJSKIEJ

Z a k ł a d U b e z p i e c z e ń S p o ł e c z n y c h

Osoby pracujące i podlegające ubezpieczeniom społecznym w Polsce, w razie utraty zdolności do zarabkowania, mogą nabyć prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy z ZUS, o ile spełnią warunki określone w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych¹.

Warunki nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy z ZUS oraz zasady obliczania jej wysokości zostały omówione w odrębnej ulotce informacyjnej pt. *Renta z tytułu niezdolności do pracy*, która jest dostępna w jednostkach Zakładu.

Osoby, które utraciły zdolność do pracy, a kiedyś pracowały lub mieszkały (lub nadal pracują lub mieszkają) także za granicą w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego lub w Szwajcarii, mogą być objęte unijną koordynacją systemów zabezpieczenia społecznego.

Unijne przepisy o koordynacji dotyczą osób migrujących zarobkowo w obrębie państw członkowskich. Celem tych przepisów jest m.in. ułatwienie wymienionym osobom nabycia uprawnień do rent i emerytur oraz pobierania świadczeń z państw członkowskich.

Do kogo skierowana jest ulotka?

Niniejsza ulotka przeznaczona jest dla osób, które skorzystały z prawa do swobodnego przemieszczania się w obrębie Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Szwajcarii i które:

¹ Dziennik Ustaw z 2009 r. nr 153, poz. 1227 z późn. zm.

- mieszkają za granicą w państwach członkowskich i ubiegają się o rentę z tytułu niezdolności do pracy z ZUS na podstawie okresów pracy (ubezpieczenia) przebytych wyłącznie w Polsce,
- ubiegają się o rentę z tytułu niezdolności do pracy z ZUS na podstawie okresów pracy (ubezpieczenia) przebytych w Polsce oraz za granicą w innych państwach członkowskich, bez względu na ich miejsce zamieszkania,
- mieszkają za granicą w państwach członkowskich i chciałyby, aby przysługująca im renta z tytułu niezdolności do pracy otrzymywana z ZUS była przekazywana do państwa zamieszkania.

Informacje zamieszczone w tej ulotce nie odnoszą się do rent z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, ponieważ koordynacja tych świadczeń oparta jest na innych zasadach.

W których państwach obowiązują unijna koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego?

Unijna koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego obowiązuje w **państwach członkowskich Unii Europejskiej**, którymi aktualnie są: Austria, Belgia, Bułgaria, Cypr, Czechy, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Litwa, Luksemburg, Łotwa, Malta, Niemcy, Polska, Portugalia, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Szwecja, Węgry, Wielka Brytania oraz Włochy.

Dla celów koordynacji za państwa członkowskie uznaje się również **kraje Europejskiego Obszaru Gospodarczego** nienależące do Unii Europejskiej: Islandię, Liechtenstein i Norwegię, a także **Szwajcarię**. Na państwa te rozciągnięto obowiązywanie unijnych przepisów o koordynacji.

Wymienione wyżej państwa nazywane są dalej „państwami członkowskimi”.

Kto korzysta z unijnej koordynacji w zakresie rent z tytułu niezdolności do pracy?

Z unijnej koordynacji w zakresie rent z tytułu niezdolności do pracy korzystają:

- **obywatele państw członkowskich** (w tym obywatele polscy),

- **bezpaństwowcy** (czyli osoby niemające obywatelstwa żadnego państwa), osoby mające status **uchodźcy** na terytorium państw członkowskich, o ile zamieszkują na terytorium któregoś państwa członkowskiego,
- **obywatele państw trzecich**, tj. państw niebędących państwami członkowskimi, o ile zamieszkują na terytorium któregoś państwa członkowskiego; koordynacją nie są jednak objęci obywatele państw trzecich zamieszkali w Danii, Islandii, Lichtensteinie, Norwegii lub w Szwajcarii lub posiadający okresy ubezpieczenia lub zamieszkania w tych państwach.

O rentę z tytułu niezdolności do pracy z uwzględnieniem koordynacji unijnej może zatem ubiegać się przykładowo obywatel polski, który pracował i podlegał ubezpieczeniom społecznym w Polsce, w Czechach i w Niemczech.

Z unijnej koordynacji nie skorzysta natomiast mieszkający w swoim kraju obywatel Białorusi (państwa trzeciego), który pracował i podlegał ubezpieczeniom społecznym w Polsce oraz w Czechach.

Regulacje z zakresu koordynacji dotyczą osób, które podlegały ubezpieczeniom społecznym w państwach członkowskich, wykonując szeroko rozumianą aktywność zawodową – w szczególności jako pracownicy, osoby prowadzące działalność na własny rachunek, osoby pracujące na podstawie umów cywilnoprawnych – lub na podstawie innych tytułów do ubezpieczeń społecznych.

Z koordynacji w zakresie dotyczącym rent skorzysta zatem przykładowo osoba, która w Czechach podlegała przez 5 lat ubezpieczeniom społecznym jako pracownik, a następnie w Polsce podlegała ubezpieczeniom społecznym przez 10 lat jako osoba wykonująca pozarolniczą działalność.

Równe traktowanie

Zgodnie z zasadą równego traktowania osoba korzystająca z unijnej koordynacji powinna być traktowana w każdym państwie członkowskim tak samo jak obywatele tego państwa – zarówno wtedy, gdy ubiega się o rentę z tytułu niezdolności do pracy w tym państwie, jak i w trakcie pobierania już nabytego świadczenia.

Renta z tytułu niezdolności do pracy dla osób posiadających okresy ubezpieczenia w Polsce oraz w innych państwach członkowskich

► Ustalenie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w każdym z państw członkowskich, w którym osoba była ubezpieczona

Unia Europejska nie ustanowiła dotychczas jednego ponadpaństwowego systemu zapewniającego renty z tytułu niezdolności do pracy (inwalidztwa). Każde państwo członkowskie samodzielnie decyduje, komu i po spełnieniu jakich warunków zapewnia rentę w razie wystąpienia niezdolności do pracy (inwalidztwa).

Osoba, która pracowała i podlegała ubezpieczeniom w Polsce oraz w innych państwach członkowskich, rentę z tytułu niezdolności do pracy (inwalidztwa) **może uzyskać zarówno z Polski, jak i z każdego innego państwa członkowskiego**, w którym była ubezpieczona, o ile spełnia warunki wymagane w tych państwach. Są to odrębne świadczenia, do których prawo ustalają odrębnie odpowiednie instytucje danego państwa. W razie przyznania prawa do dwóch lub więcej rent z tytułu niezdolności do pracy lub inwalidztwa, ich wypłata dokonywana jest z reguły oddzielnie przez każdą z instytucji, które przyznały prawo do tych świadczeń.

Jeśli więc o rentę z tytułu niezdolności do pracy (inwalidztwa) ubiega się osoba posiadająca okresy pracy (ubezpieczenia) w Polsce oraz w innych państwach członkowskich, np. w Holandii, Grecji i Norwegii, jej uprawnienia do renty ustalają równoległe instytucje ubezpieczeniowe każdego z tych państw.

Możliwa jest więc taka sytuacja, w której osoba zainteresowana spełnia wymagane warunki w kilku państwach członkowskich, których ustawodawstwu podlegała, i pobiera odrębne renty z kilku państw.

► Uwzględnianie zagranicznych okresów ubezpieczenia

Bywa, że osoba zainteresowana uzyskaniem prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy (inwalidztwa) w jednym państwie członkowskim nie posiada okresu ubezpieczenia (zamieszkania) wymaganego do uzyskania tego świadczenia. Wówczas, aby można było przyznać rentę, uwzględnia się (dolicza, sumuje) również zagraniczne okresy ubezpieczenia (zamieszkania) przebyte we wszystkich innych państwach członkowskich.

Jeśli zatem 40-letnia osoba ubiegająca się o rentę z ZUS nie ma 5-letniego okresu ubezpieczenia w Polsce (składkowego i nieskładkowego) wymaganego do uzyskania tej renty zgodnie z polskimi przepisami, ZUS bierze pod uwagę (sumuje) również zagraniczne okresy ubezpieczenia (zamieszkania) przebyte przez nią w innych państwach członkowskich (np. w Austrii, Niemczech, Szwecji czy Irlandii) i sprawdza, czy po doliczeniu okresów zagranicznych osoba ta spełnia warunki do przyznania jej renty w Polsce.

Zagraniczne okresy zamieszkania mogą zostać uwzględnione przez ZUS tylko wtedy, gdy prawo państwa, w którym dana osoba przebyła takie okresy, uzależnia przyznanie renty z tytułu inwalidztwa od okresu zamieszkania na terytorium tego państwa (tak jest np. w Danii czy Szwecji).

Zarówno zagraniczne okresy ubezpieczenia, jak i okresy zamieszkania przyjmowane są przez ZUS w wymiarze potwierdzonym przez zagraniczną instytucję państwa, w którym okresy te zostały przebyte. Potwierdzenie tych okresów jest dokonywane przy pomocy zaświadczeń wystawianych na specjalnych formularzach unijnych. Zaświadczenia te wystawia właściwa instytucja ubezpieczeń społecznych państwa członkowskiego i przekazuje do ZUS.

► Uwzględnianie niezdolności do pracy zaistniałej w czasie zagranicznych okresów ubezpieczenia

Może się okazać, że osoba podejmująca pracę w różnych państwach członkowskich nie może uzyskać renty z tytułu niezdolności do pracy (inwalidztwa) w jednym z nich, bowiem stała się niezdolna do pracy w czasie pracy (ubezpieczenia) w innym państwie niż to, którego instytucja ustala prawo do renty.

W takim przypadku przepisy unijne nakazują uwzględnić przy ustalaniu prawa do renty z ZUS również niezdolność do pracy zaistniałą podczas zagranicznego okresu ubezpieczenia w innym państwie członkowskim. Niezdolność do pracy musi zostać ustalona przez lekarza orzecznika ZUS bądź przez komisję lekarską ZUS.

Oznacza to, że przy ustalaniu prawa do renty wymagany przez polskie ustawodawstwo warunek powstania niezdolności do pracy w okresie ubezpieczenia w Polsce, albo w innych okresach wymienionych w ustawie, lub też w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów, zostanie spełniony, jeżeli niezdolność do pracy powstała w okresie ubezpieczenia za granicą w innym państwie członkowskim (np. we Francji) lub nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania okresów ubezpieczenia w tym państwie.

Przykładowo: ZUS uzna, że warunek powstania niezdolności do pracy w czasie podlegania ubezpieczeniom został spełniony, jeżeli lekarz orzecznik lub komisja lekarska ZUS ustali, że osoba, która co prawda od 10 lat nie podlega już w Polsce ubezpieczeniom społecznym, stała się niezdolna do pracy w czasie, kiedy pracowała i podlegała ubezpieczeniom społecznym w Irlandii (państwie członkowskim UE).

► **Proporcjonalne obliczenie renty, do której prawo powstało po uwzględnieniu zagranicznych okresów ubezpieczenia lub zamieszkania w państwach członkowskich**

Zgodnie z prawem unijnym, jeżeli do uzyskania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy (inwalidztwa) w danym państwie członkowskim konieczne jest uwzględnienie zagranicznych okresów ubezpieczenia lub zamieszkania przebytych przez daną osobę w innych państwach członkowskich, to wysokość renty oblicza się w następujący sposób:

- w pierwszej kolejności instytucja państwa ustalającego rentę oblicza teoretyczną (pełną) kwotę renty, jaka przysługiwałaby danej osobie, gdyby wszystkie jej okresy ubezpieczenia i zamieszkania zostały przebyte w państwie ustalającym świadczenie,
- następnie, na podstawie kwoty teoretycznej, instytucja ta oblicza rzeczywistą (częściową) kwotę renty, odpowiadającą stosunkowi okresów ubezpieczenia przebytych w państwie ustalającym świadczenie do sumy okresów ubezpieczenia przebytych we wszystkich branżach pod uwagę państwach członkowskich.

Tak obliczona kwota renty proporcjonalnej stanowi kwotę świadczenia należną osobie zainteresowanej.

Wysokość renty jest obliczana na tzw. dotychczasowych zasadach i zależy od tzw. kwoty bazowej, podstawy wymiaru renty oraz długości okresów składkowych i nieskładkowych. Dla celów obliczenia renty proporcjonalnej należy obliczyć teoretyczną kwotę renty.

W tym celu oblicza się rentę w następujący sposób:

- 24% kwoty bazowej oraz
- po 1,3% podstawy wymiaru renty za każdy rok okresów składkowych,
- po 0,7% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów nieskładkowych,
- po 0,7% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresu brakującego do pełnych 25 lat okresów składkowych oraz nieskładkowych przypadających od dnia zgłoszenia wniosku o rentę do dnia, w którym rencista ukończyłby 60 lat.

Tak ustalona kwota stanowi kwotę teoretyczną renty i na jej podstawie obliczana jest tzw. proporcjonalna (rzeczywista) kwota renty odpowiadają-

ca stosunkowi polskich okresów do sumy polskich i zagranicznych okresów ubezpieczenia.

Obliczenie wysokości renty z uwzględnieniem okresów zagranicznych w wysokości proporcjonalnej (częściowej) obrazuje następujący przykład:

ZUS ustalił w 2008 r. 50-letniej kobiecie prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy po uwzględnieniu zagranicznych okresów ubezpieczenia przebytych w Austrii.

Zainteresowana legitymuje się następującymi okresami ubezpieczenia:

- *okresami ubezpieczenia w Polsce wynoszącymi 4 lata, z czego 3 lata to okresy składkowe, a 1 rok to okresy nieskładkowe,*
- *okresami ubezpieczenia w Austrii (składkowe) wynoszącymi 2 lata.*

W tym przypadku renta z ZUS obliczana jest w następujący sposób:

- *najpierw ZUS obliczy kwotę teoretyczną (pełną) renty, jaką osoba zainteresowana uzyskałaby, gdyby łączny okres ubezpieczenia wynoszący 6 lat (w Polsce oraz w Austrii) został przebyty w Polsce – w tym celu ZUS uwzględni okresy ubezpieczenia (składkowe) przebyte w Austrii tak jak okresy polskie i przy obliczaniu wysokości teoretycznej świadczenia podstawę wymiaru renty pomnoży po 1,3% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów składkowych zarówno polskich, jak i austriackich w celu obliczenia części renty uzależnionej od okresów składkowych,*
- *następnie, na podstawie kwoty teoretycznej, ZUS obliczy rzeczywistą (częściową) kwotę renty, odpowiadającą stosunkowi polskich okresów do sumy polskich i zagranicznych okresów ubezpieczenia – w tym przypadku będzie to 4/6 kwoty teoretycznej, ponieważ osoba zainteresowana ma 4-letni okres ubezpieczenia w Polsce, natomiast 6-letni okres ubezpieczenia łącznie w Polsce i Austrii – okresy hipotetyczne nie są tu brane pod uwagę – przy założeniu, że teoretyczna kwota renty wynosiłaby w omawianym przypadku 1800 zł, rzeczywista (proporcjonalna) kwota renty wyniesie: $1800 \text{ zł} \times 4/6 = 1200 \text{ zł}$.*

W efekcie ZUS przyzna osobie zainteresowanej ustaloną w ten sposób proporcjonalną rentę z tytułu niezdolności do pracy w wysokości 1200 zł.

► **Obliczanie renty ustalonej bez konieczności uwzględnienia zagranicznych okresów ubezpieczenia lub zamieszkania**

Przy ustalaniu przez ZUS renty z tytułu niezdolności do pracy zastosowanie ma zasada, zgodnie z którą jeżeli do uzyskania prawa do renty nie jest konieczne uwzględnienie zagranicznych okresów ubezpieczenia (zamieszkania), to wysokość renty obliczana jest wyłącznie na podstawie okresów ubezpieczenia w Polsce (renta krajowa), z pominięciem okresów zagranicznych przebytych w innych państwach członkowskich.

Jednakże w takiej sytuacji ZUS oblicza dodatkowo kwotę renty, jaka przysługiwałaby na podstawie łączonych okresów ubezpieczenia (renta proporcjonalna). Gdyby okazało się, że byłaby ona wyższa od kwoty renty obliczonej wyłącznie na podstawie okresów ubezpieczenia przebytych w państwie ustalającym rentę, to osobie zainteresowanej przyznawana jest renta proporcjonalna.

Jeżeli zatem np. ZUS ustali, że posiadany przez 38-letniego mężczyznę 10-letni okres ubezpieczenia w Polsce jest wystarczający do nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, i przyzna rentę na wniosek zgłoszony w 2010 r., a okaże się, że osoba ta posiada również 2-letni okres ubezpieczenia w Irlandii oraz 3-letni okres ubezpieczenia w Szwecji, to wówczas ZUS obliczy wysokość tej renty w sposób opisany powyżej, tj.:

- z jednej strony obliczy rentę krajową (pełną) na podstawie wyłącznie polskiego okresu ubezpieczenia wynoszącego 10 lat,
- z drugiej strony obliczy rentę proporcjonalną, na podstawie sumy okresów ubezpieczenia w Polsce, Irlandii i Szwecji wynoszącej 15 lat, tj. najpierw obliczy teoretyczną kwotę renty, w której uwzględnione zostaną okresy ubezpieczenia za granicą, a następnie obliczy rentę w wysokości proporcjonalnej (w omawianym przypadku stanowić ona będzie 10/15 kwoty teoretycznej),
- następnie ZUS porówna kwoty obydwu świadczeń, tj. renty krajowej i renty proporcjonalnej i przyzna osobie zainteresowanej to, które jest dla niej korzystniejsze.

► Okres ubezpieczenia krótsze niż rok

Państwo członkowskie, w którym osoba przebyła okres ubezpieczenia krótszy niż rok, nie ustala tej osobie prawa do renty, jeżeli jego przepisy nie przewidują przyznawania renty z tytułu tak krótkiego okresu ubezpieczenia. Okres ten jednak nie przepada. W przypadku gdy rentę przyzna instytucja innego państwa członkowskiego, to właśnie ona będzie zobowiązana do uwzględnienia przy obliczaniu wysokości renty tego krótkiego okresu i wypłaty świadczenia za ten okres.

Jeśli zatem ZUS ustali rentę osobie posiadającej także okresy ubezpieczenia w innym państwie członkowskim krótsze niż rok, z tytułu których osoba nie ma prawa do świadczeń, wówczas ZUS podwyższy kwotę renty o wartość tego okresu.

Jeśli więc np. osoba ubiegająca się o rentę, oprócz okresów pracy (ubezpieczenia) w Polsce, posiada także okres ubezpieczenia krótszy niż rok przebyty na Litwie, z tytułu którego na podstawie przepisów litewskich nie przysługuje jej renta, to ZUS w razie przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy w Polsce uwzględni przy ob-

liczaniu jej wysokości także ten litewski okres ubezpieczenia, bez wyliczania kwoty proporcjonalnej renty.

► Pobieranie przez rencistę ZUS emerytur i rent zagranicznych

Pobieranie przez osobę, której ustalono prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy z ZUS, również emerytury lub renty z innego państwa członkowskiego nie powoduje zmniejszenia ani zawieszenia renty z ZUS.

Renta z tytułu niezdolności do pracy dla osób zamieszkałych w innych niż Polska państwach członkowskich, posiadających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia

Osobie zainteresowanej uzyskaniem renty z tytułu niezdolności do pracy, która posiada wyłącznie okresy ubezpieczenia (pracy) w Polsce, a mieszka za granicą w innym państwie członkowskim, uprawnienia do renty ustala wyłącznie polska instytucja właściwa, czyli odpowiednio ZUS albo KRUS, albo jeden z organów emerytalno-rentowych tzw. służb mundurowych.

Osoba taka może uzyskać rentę w Polsce, jeśli spełnia warunki wymagane do nabycia tego świadczenia określone w polskich przepisach prawnych.

Ocena niezdolności do pracy dla celów rentowych

Za niezdolną do pracy uznaje się osobę, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania tej zdolności po przekwalifikowaniu.

Wyróżniamy:

- całkowitą niezdolność do pracy, stwierdzaną u osoby, która utraciła zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy, albo
- częściową niezdolność do pracy, stwierdzaną u osoby, która utraciła w znacznym stopniu zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji.

U osoby, która wskutek naruszenia sprawności organizmu wymaga stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych, stwierdza się niezdolność do samodzielnej egzystencji.

Oceny niezdolności do pracy, ustalenia jej stopnia, daty powstania, trwałości lub przewidywanego okresu trwania oraz innych okoliczności związanych z niezdolnością do pracy mających wpływ na prawo do renty dokonuje – w formie orzeczenia – lekarz orzecznik ZUS, a w razie zgłoszenia sprzeciwu od orzeczenia lekarza orzecznika ZUS – komisja lekarska ZUS.

Organy te wydają orzeczenie także wtedy, gdy osoba ubiegająca się o świadczenie mieszka w innym państwie członkowskim. W takim przypadku lekarz orzecznik ZUS dokonuje oceny niezdolności do pracy na podstawie opinii lekarskiej sporządzonej przez odpowiednią instytucję (lekarza) w państwie zamieszkania osoby zainteresowanej lub na podstawie dokumentacji dostarczonej przez osobę ubiegającą się o rentę.

Powstanie prawa do renty

Prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa. Jeżeli ubezpieczony pobiera zasiłek chorobowy, świadczenie rehabilitacyjne lub wynagrodzenie za czas niezdolności do pracy wypłacane na podstawie przepisów Kodeksu pracy, prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy lub renty szkoleniowej powstaje z dniem zaprzestania pobierania tego zasiłku, świadczenia lub wynagrodzenia. Na mocy prawa unijnego, konieczne jest także w takiej sytuacji do uzyskania prawa do renty z ZUS zaprzestanie pobierania odpowiednich świadczeń pobieranych z tytułu zagranicznego ubezpieczenia w innym niż Polska państwie członkowskim.

Przykładowo: prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy z ZUS osoby, która aktualnie pobiera zasiłek chorobowy z litewskiego systemu ubezpieczeń społecznych, powstaje z dniem zaprzestania pobierania tego zasiłku.

Podstawa wymiaru renty z tytułu niezdolności do pracy dla osób posiadających – oprócz polskich okresów – również zagraniczne okresy ubezpieczenia

Podstawę wymiaru renty z tytułu niezdolności do pracy dla osoby posiadającej polskie okresy ubezpieczenia oraz okresy ubezpieczenia w innych państwach członkowskich stanowi przeciętna podstawa wymiaru składki na

ubezpieczenia emerytalne i rentowe (przed 1 stycznia 1999 r. – na ubezpieczenie społeczne) na podstawie polskich przepisów prawnych, z okresu kolejnych 10 lat kalendarzowych, wybranych przez osobę zainteresowaną z 20 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zainteresowany złożył wniosek o rentę. Przy wyborze kolejnych 10 lat kalendarzowych nie uwzględnia się tych lat, w których zainteresowany przez cały rok był ubezpieczony za granicą w państwach członkowskich.

W przypadku osoby, która w ciągu 20 lat poprzedzających bezpośrednio rok, w którym złożyła wniosek o rentę, nie była ubezpieczona w Polsce, podstawę wymiaru renty stanowi przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (przed 1 stycznia 1999 r. – na ubezpieczenie społeczne), na podstawie polskich przepisów prawnych, z okresu 10 kolejnych lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zainteresowany przystąpił po raz pierwszy do ubezpieczenia za granicą w państwie członkowskim.

W odniesieniu do osób, u których niezdolność do pracy powstała przed ukończeniem 30 roku życia, a którym nie można ustalić podstawy wymiaru renty z okresu 10 kolejnych lat kalendarzowych, do ustalenia podstawy wymiaru przyjmuje się podstawę wymiaru składek z okresu faktycznego ubezpieczenia, czyli okresu krótszego niż okres 10 kolejnych lat kalendarzowych. Dotyczy to także osób, którym podstawy wymiaru renty z okresu 10 kolejnych lat kalendarzowych nie można ustalić z powodu posiadania przez daną osobę pełnych lat kalendarzowych ubezpieczenia za granicą w państwach członkowskich.

Na wniosek osoby zainteresowanej podstawę wymiaru renty stanowić może także przeciętna podstawa wymiaru składki, na podstawie polskich przepisów prawnych, z okresu 20 lat kalendarzowych, przypadających przed rokiem złożenia wniosku o rentę, wybranych z całego okresu podlegania ubezpieczeniom społecznym w Polsce.

Szczególne zasady ustalania rent wynikające z polsko-niemieckiej umowy z 1975 r.

W stosunkach polsko-niemieckich, na mocy przepisów unijnych dotyczących koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, nadal jest stosowana polsko-niemiecka umowa z 1975 r. o zaopatrzeniu emerytalnym i wypadkowym.

Zgodnie z postanowieniami tej umowy, osobom, które przed 1 stycznia 1991 r. przebyły okresy ubezpieczenia w drugim państwie i które po 31 grudnia 1990 r. nie przesiedliły się do drugiego państwa, świadczenia emerytalno-rentowe (w tym renty z tytułu niezdolności do pracy) z tytułu tych okresów ustala instytucja ubezpieczeń społecznych tylko jednego państwa, tj. państwa zamieszkania (odpowiednio Polski albo Niemiec). Przejmuje ona na siebie ciężar finansowania świadczeń za te okresy ubezpieczenia w drugim państwie.

Przesiedlenie się rencisty do drugiego państwa lub do jakiegokolwiek innego państwa po 31 grudnia 1990 r. powoduje, że rentę należy ustalić ponownie, tym razem w obu państwach: w Polsce i w Niemczech. W efekcie może dojść do ustalenia w każdym z tych państw prawa do renty na podstawie wyłącznie własnych okresów ubezpieczenia albo na podstawie łączonych okresów ubezpieczenia – w wysokości częściowej, odpowiadającej stosunkowi własnych okresów do sumy okresów ubezpieczenia w Polsce i w Niemczech.

Jeżeli zatem kobieta mieszkająca w Polsce (nigdy nie przesiedłała się) posiada 7-letni okres ubezpieczenia (zatrudnienia) w Polsce oraz 10-letni okres ubezpieczenia (zatrudnienia) w Niemczech przed 1 stycznia 1991 r., ZUS ustali jej rentę z tytułu niezdolności do pracy z tytułu całego łącznego okresu 17 lat. W takim przypadku bowiem ciężar całego świadczenia przysługującego zainteresowanej, ponosi – zgodnie z umową z 1975 r. – strona polska.

W przypadku gdyby następnie kobieta ta przesiedliła się do Niemiec, doszłoby do ponownego ustalenia renty przez ZUS oraz do ustalenia renty przez właściwą niemiecką instytucję rentową. Każda z tych instytucji ustaliłaby prawo do renty na podstawie wyłącznie własnych okresów ubezpieczenia albo na podstawie łączonych okresów ubezpieczenia – w wysokości częściowej, odpowiadającej stosunkowi własnych okresów do sumy okresów ubezpieczenia w Polsce i w Niemczech. W przypadku gdyby warunki do uzyskania renty zostały spełnione zarówno w Polsce, jak i w Niemczech, zainteresowana mogłaby pobierać dwie renty – z obu państw.

Gdzie zgłosić wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy?

Osoba posiadająca okresy ubezpieczenia (zamieszkania) w więcej niż jednym państwie członkowskim wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy (inwalidztwa) składa w instytucji ubezpieczeniowej **jednego państwa członkowskiego**.

Wniosek ten uruchamia automatycznie **równoczesne rozpatrywanie uprawnień** do rent we wszystkich państwach członkowskich, w których osoba zainteresowana podlegała ubezpieczeniom, a **data złożenia wniosku** jest wiążąca dla instytucji wszystkich zainteresowanych państw członkowskich.

Wnioskodawca składa wniosek o rentę do **instytucji jego miejsca zamieszkania** lub **instytucji ostatniego państwa członkowskiego, którego ustawodawstwu podlegał** (w którym był ostatnio ubezpieczony).

Jeżeli zainteresowany nigdy nie podlegał ustawodawstwu stosowanemu przez instytucję miejsca zamieszkania, instytucja ta przekazuje wniosek instytucji ostatniego państwa członkowskiego, którego ustawodawstwu podlegał zainteresowany.

Instytucja zagraniczna państwa członkowskiego, w której został złożony wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy, zobowiązana jest m.in. do skompletowania wniosku o rentę z tytułu niezdolności do pracy przysługującej na podstawie polskich przepisów i przekazania go do właściwej instytucji w Polsce.

Jeżeli wnioskodawca nie powiadomił przy zgłaszaniu wniosku instytucji o tym, że był zatrudniony lub miał miejsce zamieszkania w innych państwach członkowskich, mimo że został o taką informację poproszony przez instytucję, do której zgłaszał wniosek o rentę, wówczas dzień, w którym wnioskodawca uzupełni wniosek pierwotny lub złoży nowy wniosek obejmujący brakujące okresy zatrudnienia lub zamieszkania w danym państwie członkowskim, uznany zostaje za dzień złożenia wniosku do instytucji stosującej dane ustawodawstwo (z zastrzeżeniem korzystniejszych przepisów tego ustawodawstwa, o ile takie regulacje są przewidziane).

W przypadkach gdy wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy powinien zostać rozpatrzony w Polsce, konieczne jest zidentyfikowanie tej polskiej instytucji, która jest właściwa w odniesieniu do określonej osoby zainteresowanej.

Wniosek o rentę **rozpatrywany jest przez ZUS**, jeżeli osoba zainteresowana była w Polsce **pracownikiem** lub **prowadziła pozarolniczą działalność na własny rachunek**.

Nie zawsze jednak wniosek rozpatruje ZUS. Nie jest on bowiem właściwy do rozpatrywania wniosków o rentę osób, które podlegały w Polsce systemowi ubezpieczenia społecznego rolników lub systemom zaopatrzeniowym tzw. służb mundurowych. Nie jest także właściwy do rozpatrywania wniosków o rentę sędziów i prokuratorów.

ZUS rozpatruje jednak wnioski o rentę z tytułu niezdolności do pracy:

- osób posiadających w Polsce okresy ubezpieczenia jako pracownicy lub osoby prowadzące pozarolniczą działalność na własny rachunek oraz jako rolnicy, jeżeli ostatnio przebyli w Polsce okres zatrudnienia lub prowadzili pozarolniczą działalność na własny rachunek,
- ubiegających się o rentę funkcjonariuszy tzw. służb mundurowych (to np. żołnierze zawodowi, funkcjonariusze Policji oraz Państwowej Straży Pożarnej), jeżeli przebyli w Polsce okres zatrudnienia lub prowadzili działalność na własny rachunek i ubiegają się o świadczenia z systemu powszechnego.

W przypadku stwierdzenia, że rozpatrzenie konkretnego wniosku należy do właściwości ZUS, prawo do emerytury ustala jedna z sześciu terenowych jednostek ZUS wyznaczonych do realizacji spraw emerytalno-rentowych podlegających koordynacji unijnej:

- **I Oddział ZUS w Łodzi** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych (ul. Zamenhofska 2, 90-431 Łódź, tel. +48 42 638-29-67, +48 42 638-24-80) – właściwy w odniesieniu do osób posiadających polskie i zagraniczne okresy ubezpieczenia, w tym ostatnio przebyte na Cyprze, w Grecji, w Hiszpanii, na Malcie, w Portugalii lub we Włoszech, albo mających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, a zamieszkałych w jednym z wymienionych państw,
- **Oddział ZUS w Nowym Sączu** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych (ul. Węgierska 11, 33-300 Nowy Sącz, tel. +48 18 443-78-48, +48 18 443-54-46 wew. od 3302 do 3325 oraz 3424) – właściwy w odniesieniu do osób posiadających polskie i zagraniczne okresy ubezpieczenia, w tym ostatnio przebyte w Czechach lub na Słowacji, albo mających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, a zamieszkałych w jednym z wymienionych państw,
- **Oddział ZUS w Opolu** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych (ul. Wrocławska 24, 45-701 Opole, tel. +48 77 451-16-81, +48 77 451-17-58, +48 77 451-17-61) – właściwy w odniesieniu do osób posiadających polskie i zagraniczne okresy ubezpieczenia, w tym ostatnio przebyte w Niemczech, albo mających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, a zamieszkałych w Niemczech,
- **Oddział ZUS w Szczecinie** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych (ul. Matejki 22, 70-530 Szczecin, tel. +48 91 814-88-69) – właściwy w odniesieniu do osób posiadających polskie i zagraniczne okresy ubezpieczenia (zamieszkania), w tym ostatnio przebyte w Danii, w Estonii, w Finlandii, w Islandii, na Litwie, na Łotwie, w Norwegii lub w Szwecji, albo mających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, a zamieszkałych w jednym z wymienionych państw,

- **Oddział ZUS w Tarnowie** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych (ul. Kościuszki 32, 33-100 Tarnów, tel. +48 14 621-43-71 do 74 wew. 306, 336, 362, 458, 459, 461) – właściwy w odniesieniu do osób posiadających polskie i zagraniczne okresy ubezpieczenia, w tym ostatnio przebyte w Austrii, w Liechtensteinie, w Słowenii, na Węgrzech lub w Szwajcarii, albo mających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, a zamieszkałych w jednym z wymienionych państw,
- **I Oddział ZUS w Warszawie** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych (ul. Kasprowicza 151, 01-949 Warszawa, tel. +48 22 569-36-04, +48 22 569-36-13, +48 22 569-36-50, +48 22 569-35-93) – właściwy w odniesieniu do osób posiadających polskie i zagraniczne okresy ubezpieczenia (zamieszkania), w tym ostatnio przebyte w Belgii, w Bułgarii, we Francji, w Holandii, w Irlandii, w Luksemburgu, w Rumunii lub w Wielkiej Brytanii, albo mających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, a zamieszkałych w jednym z wymienionych państw.

Osoba zamieszkała w Polsce wniosek o rentę może złożyć **bezpośrednio** we właściwej spośród wymienionych jednostek ZUS albo też **za pośrednictwem** najbliższej placówki ZUS w miejscu swojego zamieszkania.

Jak sporządzić wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy kierowany do ZUS?

Jeżeli wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy kierowany jest do ZUS (np. gdy osoba zainteresowana mieszka w Polsce), można go złożyć na formularzu ZUS Rp-1R (*Wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy*), do którego należy dołączyć:

- formularz unijny E 207 PL (*Informacje dotyczące przebiegu ubezpieczenia osoby ubezpieczonej*) – wypełniony w punkcie 7 (tu powinna być podana informacja o okresach ubezpieczenia oraz zamieszkania przebytych w poszczególnych państwach członkowskich) i czytelnie podpisany przez wnioskodawcę,
- dokumenty uzasadniające prawo do polskich świadczeń i umożliwiające obliczenie ich wysokości (m.in. legitymacje ubezpieczeniowe, świadectwa pracy, zaświadczenia ZUS Rp-7, wyciągi z aktów stanu cywilnego, odpowiednia dokumentacja medyczna),
- dokumenty, z których wynikają okresy ubezpieczenia (pracy, zamieszkania) w innych niż Polska państwach członkowskich, ewentualnie numery zagra-

nicznego ubezpieczenia, nazwy i adresy pracodawców oraz inne informacje pozwalające zidentyfikować zagraniczne instytucje, w których wnioskodawca był ubezpieczony.

Składanie odwołań od decyzji ZUS w sprawach rent z tytułu niezdolności do pracy przez osoby zamieszkałe za granicą w państwach członkowskich

Odwołania od decyzji ZUS w sprawach rent z tytułu niezdolności do pracy składa się do właściwego sądu pracy i ubezpieczeń społecznych za pośrednictwem tego organu rentowego ZUS, który wydał decyzję, w terminie miesiąca od dnia otrzymania tej decyzji.

Osoby zamieszkałe za granicą w państwach członkowskich mogą złożyć odwołanie od decyzji ZUS – w wyżej wymienionym terminie – także za pośrednictwem instytucji ubezpieczeń społecznych państwa zamieszkania. Instytucja ta prześle je do właściwej jednostki ZUS.

Prawo do ponownego rozpatrzenia decyzji w sprawach rent z tytułu niezdolności do pracy, wydanych przez instytucje państw członkowskich

Na gruncie rozporządzenia nr 987/2009 wprowadzono dla osób zainteresowanych uzyskaniem rent nowe uprawnienie – możliwość zgłoszenia wniosku o ponowne rozpatrzenie decyzji rentowych wydanych przez instytucje państw członkowskich, w sytuacji gdy między podjętymi decyzjami zachodzi wzajemna interakcja mająca negatywne skutki dla zainteresowanego.

Na mocy rozporządzenia nr 987/2009 każda instytucja powiadamia wnioskodawcę o podjętej przez siebie decyzji emerytalno-rentowej zgodnie z mającym zastosowanie ustawodawstwem. W każdej decyzji określone są środki zaskarżenia i terminy odwołania. Gdy instytucja kontaktowa otrzyma informację o wszystkich decyzjach podjętych przez instytucje zainteresowane w sprawie renty, przekazuje wnioskodawcy i pozostałym zainteresowanym instytucjom streszczenie tych decyzji.

Wzór streszczenia określiła Komisja Administracyjna ds. Koordynacji Systemów Zabezpieczenia Społecznego (organ pomocniczy Komisji Europejskiej). Jest to dokument przenośny P1.

Instytucje ubezpieczeniowe w okresie przejściowym mogą przekazać osobie zainteresowanej również w innej formie zestawienie wydanych decyzji w sprawie rentowej.

Streszczenie przekazywane jest wnioskodawcy przez tzw. instytucję kontaktową (tą, która koordynuje postępowanie rentowe prowadzone w różnych państwach; zwykle jest to instytucja w państwie zamieszkania wnioskodawcy) w języku instytucji lub, na wniosek wnioskodawcy, w dowolnym języku wskazanym przez niego spośród urzędowych języków instytucji wspólnotowych określonych zgodnie z art. 290 Traktatu Założycielskiego. Dzięki temu wnioskodawca otrzymuje informację o podjętych decyzjach w języku dla siebie zrozumiałym.

Jeżeli po otrzymaniu streszczenia okaże się, iż wzajemne oddziaływanie decyzji podjętych przez dwie (lub więcej) instytucje może wpłynąć w sposób niekorzystny na prawa wnioskodawcy, ma on prawo do tego, by decyzje te zostały ponownie rozpatrzone przez właściwe instytucje w terminie określonym w stosowanym przez nie ustawodawstwie krajowym. Bieg terminów rozpoczyna się z dniem otrzymania streszczenia.

O wynikach ponownego rozpatrzenia decyzji wnioskodawca zostaje powiadomiony na piśmie.

Jeśli wnioskodawca jest niezadowolony z jednej lub wielu z wydanych decyzji w jego sprawie, może skorzystać z prawa do złożenia wniosku o ponowne rozpatrzenie decyzji, jeżeli stwierdzi, że pomiędzy decyzjami podjętymi przez instytucje ubezpieczeniowe poszczególnych państw członkowskich zachodzi wzajemna interakcja mająca negatywne skutki dla zainteresowanego.

Przykładem może być sytuacja, gdy instytucja polska wydała decyzję odmawiającą prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy z uwagi na posiadanie w Polsce okresu ubezpieczenia krótszego niż 1 rok, a instytucja innego państwa członkowskiego nie uwzględniła tego okresu przy ustalaniu przysługującej z tego państwa renty, mimo że powinna to uczynić.

Przez „ponowne rozpatrzenie” w rozumieniu art. 48 ust. 2 rozporządzenia nr 987/2009 w odniesieniu do polskiego ustawodawstwa stosowanego przez ZUS rozumie się ponowne ustalenie prawa lub wysokości świadczenia rentowego, o którym mowa w art. 114 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Wniosek o ponowne rozpatrzenie decyzji podjętej przez ZUS można zgłosić w dowolnym momencie (nie ma ograniczeń czasowych). W wyniku rozpatrzenia wniosku o ponowne rozpatrzenie, ZUS wydaje decyzję w tej sprawie.

W razie ponownego ustalenia przez organ rentowy prawa do świadczeń lub ich wysokości, przyznane lub podwyższone świadczenia wypłaca się, poczynając od miesiąca, w którym powstało prawo do tych świadczeń lub do ich podwyższenia, jednak nie wcześniej niż:

- od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy,
- za okres 3 lat poprzedzających bezpośrednio miesiąc, w którym zgłoszono wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy, jeżeli odmowa lub przyznanie niższych świadczeń były następstwem błędu organu rentowego lub odwoławczego.

Wypłata renty z tytułu niezdolności do pracy osobie zamieszkałej za granicą w państwie członkowskim

Osoba uprawniona do renty z tytułu niezdolności do pracy z ZUS, która mieszka za granicą w państwie członkowskim, może otrzymywać swoje świadczenie (zgodnie z dyspozycją złożoną w ZUS):

- w Polsce (na rachunek bankowy rencisty lub do rąk osoby upoważnionej przez rencistę zamieszkałej w Polsce) albo
- w państwie zamieszkania (na zagraniczny rachunek bankowy rencisty).

Renta pobierana z ZUS przez osobę zamieszkałą w innym państwie członkowskim może być, na wniosek tej osoby, przekazywana (transferowana) przez ZUS do państwa, w którym ona mieszka. Wniosek o przekazywanie renty do państwa zamieszkania można złożyć w tym oddziale ZUS, który przyznał lub dotychczas wypłacał świadczenie. W takim przypadku obsługę wypłaty renty przejmuje jedna z sześciu terenowych jednostek organizacyjnych ZUS wyznaczonych do realizacji spraw emerytalno-rentowych podlegających koordynacji unijnej.

Wniosek o transfer można złożyć też bezpośrednio we właściwej, wyznaczonej jednostce ZUS (patrz s. 14).

Z kolei osoby uprawnione do renty z ZUS zamieszkałe w innym państwie niż państwo członkowskie (w państwie trzecim) mogą otrzymywać swoje świadczenie wyłącznie w Polsce – na rachunek bankowy rencisty lub do rąk osoby upoważnionej przez rencistę zamieszkałej w Polsce. Wyjątek jednak stanowią renciści zamieszkali w państwach, z którymi Polskę łączy dwustronna umowa międzynarodowa w dziedzinie ubezpieczeń społecznych, tj. w USA, Kanadzie, Australii, Korei Południowej, Macedonii, Serbii, Czarnogórze, Chorwacji, Bośni i Hercegowinie. Osoby takie mogą – na wniosek – mieć rentę transferowaną na zagraniczny rachunek bankowy rencisty w państwie zamieszkania.

Renta wypłacana jest co miesiąc w dniu ustalonym w decyzji ZUS jako termin płatności świadczeń. W przypadku gdy kwota renty przekazywanej renciście za granicę do państwa członkowskiego jest niższa niż kwota najniższej polskiej emerytury, jej wypłata może odbywać się w terminach innych niż miesięczne (np. kwartalnie). Za dzień wypłaty renty przekazywanej za granicę uważa się dzień przekazania należności do banku.

Osobom zamieszkałym za granicą renta wypłacana jest – stosownie do przepisów podatkowych: bez pomniejszenia o zaliczkę na podatek dochodowy w Polsce (w kwotach brutto) albo po pomniejszeniu o zaliczkę na podatek dochodowy w Polsce (w kwotach netto) – w zależności od postanowień umów łączących Polskę z państwem zamieszkania danego rencisty w sprawie unikania podwójnego opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych. W celu uzyskania szczegółowych informacji na temat opodatkowania polskich emerytur osobom zamieszkałym za granicą, a także zastosowania wobec tych osób umów o unikaniu podwójnego opodatkowania, należy zwracać się do właściwego urzędu skarbowego. Informacje w tym zakresie można również uzyskać telefonicznie pod numerami Krajowej Informacji Podatkowej: 801-055-055 (z tel. stacjonarnych) oraz +48 22 330-03-30 (z tel. komórkowych).

Renciście ZUS zamieszkałemu w innym państwie członkowskim, któremu polski Narodowy Fundusz Zdrowia wystawia zaświadczenie E 121 PL (bądź dokument S1), potwierdzające uprawnienia do korzystania ze świadczeń zdrowotnych w tym państwie na koszt NFZ, renta wypłacana jest po potrąceniu przez ZUS składki na ubezpieczenie zdrowotne. Składka ta odprowadzana jest do NFZ, a osoba, której dotyczy, ma prawo do korzystania ze świadczeń zdrowotnych za granicą na terytorium państw członkowskich na koszt NFZ. Szczegółowe informacje na ten temat można uzyskać w Mazowieckim Oddziale NFZ lub w Centrali NFZ. Szczegółowe informacje na temat rzeczowych świadczeń zdrowotnych dla osób objętych koordynacją unijną można uzyskać w Mazowieckim Oddziale NFZ lub w Centrali NFZ. Infolinia NFZ: tel. +48 22 572-60-42, e-mail: infolinia@nfz.gov.pl.

Przychód osiągnięty z tytułu działalności prowadzonej za granicą w państwach członkowskich a prawo i wysokość renty z ZUS

Osoby pobierające rentę z tytułu niezdolności do pracy są zobowiązane do informowania ZUS o zarobkach i innych przychodach osiągniętych z tytułu działalności prowadzonej za granicą.

Wysokość tych przychodów może mieć wpływ na kwotę przysługującej renty z ZUS. Jeżeli wysokość zagranicznych przychodów przekracza:

- 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia obowiązującego w Polsce, ale nie więcej niż 130% miesięcznego wynagrodzenia – renta ulega zmniejszeniu,
- 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia obowiązującego w Polsce – prawo do renty ulega zawieszeniu.

Renciści są zobowiązani do informowania jednostki ZUS, która wypłaca świadczenie, o osiągnięciu przychodu z działalności prowadzonej zarówno w Polsce, jak i za granicą.

W odniesieniu do osób pobierających rentę szkoleniową z tytułu niezdolności do pracy (w związku z orzeczeniem o celowości przekwalifikowania zawodowego ze względu na niezdolność do pracy w dotychczasowym zawodzie), osiągnięcie jakiegokolwiek przychodu z tytułu działalności zarobkowej stanowiącej tytuł do ubezpieczenia, w tym również za granicą, powoduje ustanie prawa do renty, bez względu na wysokość tego przychodu.

Obowiązki informacyjne rencistów względem ZUS

Renciści mają obowiązek informować jednostkę ZUS wypłacającą rentę o każdej okoliczności, która ma wpływ na uprawnienia do tego świadczenia lub jego wypłatę. Do okoliczności tych należą w szczególności: zmiany danych personalnych (np. imienia, nazwiska) i adresowych, zmiana państwa zamieszkania, zmiana numeru rachunku bankowego, podjęcie zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, osiągnięcie przychodu mającego wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie renty (dotyczy to przychodu z działalności prowadzonej zarówno w Polsce, jak i za granicą).

Osoby pobierające rentę z tytułu niezdolności do pracy z ZUS są zobowiązane – na żądanie organu rentowego – do potwierdzania własnoręcznym podpisem istnienia dalszego prawa do pobierania tego świadczenia. Jednostka ZUS wypłacająca rentę osobom zamieszkałym za granicą przesyła okresowo swoim świadczeniobiorcom formularz *Poświadczenie życia i zamieszkania*, prosząc o jego wypełnienie i odesłanie do ZUS. Formularz ten powinien zostać własnoręcznie podpisany przez rencistę, a w przypadku zaistnienia okoliczności uniemożliwiających lub utrudniających złożenie własnoręcznego podpisu – przez osobę sprawującą nad nim opiekę. Własnoręczne złożenie podpisu przez daną

osobę powinno zostać potwierdzone przez właściwy urząd lub osobę do tego upoważnioną w państwie zamieszkania świadczeniobiorcy albo przez osobę upoważnioną w polskiej placówce dyplomatycznej lub konsularnej.

Wzory tego formularza dostępne są w formacie PDF w serwisie internetowym ZUS www.zus.pl.

Gdzie można uzyskać więcej informacji?

Niniejsza ulotka ma charakter ogólny. Więcej informacji można uzyskać w:

- najbliższej terenowej jednostce organizacyjnej ZUS,
- serwisie internetowym www.zus.pl,
- terenowych jednostkach organizacyjnych ZUS wyznaczonych do realizacji spraw emerytalno-rentowych podlegających koordynacji unijnej: w I Oddziale ZUS w Łodzi, Oddziale ZUS w Nowym Sączu, Oddziale ZUS w Tarnowie, Oddziale ZUS w Opolu, Oddziale ZUS w Szczecinie oraz I Oddziale ZUS w Warszawie,
- Departamencie Rent Zagranicznych, wykonującym w Centrali ZUS zadania instytucji łącznikowej w zakresie świadczeń emerytalno-rentowych podlegających koordynacji, współpracującym z zagranicznymi instytucjami łącznikowymi państw członkowskich.

► Możliwość zadawania pytań ZUS przez Internet

Na stronie e-Inspektoratu ZUS pod adresem <http://e-inspektorat.zus.pl> Zakład Ubezpieczeń Społecznych udostępnił usługę, która umożliwia składanie przez klientów zapytań i uzyskanie odpowiedzi z ZUS dotyczących świadczeń emerytalno-rentowych podlegających koordynacji unijnej i bilateralnej na podstawie umów międzynarodowych o zabezpieczeniu społecznym.

Usługa skierowana jest zarówno do **osób zamieszkałych w Polsce, jak i za granicą** zainteresowanych uzyskaniem informacji na temat zasad nabycia prawa do emerytur i rent, obliczania wysokości tych świadczeń osobom posiadającym okresy ubezpieczenia w Polsce i za granicą w państwach członkowskich UE/EOG/Szwajcarii oraz państwach, z którymi Polskę łączą umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym, a także na temat zasad wypłaty i transferu nabytych świadczeń do państwa zamieszkania.

Usługa jest bezpłatna, dostępna po zarejestrowaniu lub uprzednim zalogowaniu się do serwisu.

O uzyskaniu odpowiedzi z ZUS użytkownik jest informowany za pomocą poczty elektronicznej.

Zadając pytanie, należy wskazać państwo ostatniego zatrudnienia (ubezpieczenia) poza granicami Polski spośród listy państw członkowskich UE/EOG/Szwajcarii oraz państw, z którymi Polskę łączy umowa międzynarodowa o zabezpieczeniu społecznym.

Można również bezpośrednio wskazać jednostkę ZUS, do której kierowane jest zapytanie.

Należy pamiętać, że sprawy emerytur i rent osób, które pracowały w Polsce i za granicą w państwach członkowskich UE/EOG/Szwajcarii oraz państwach, z którymi Polskę łączy umowa międzynarodowa o zabezpieczeniu społecznym, załatwiają wyznaczone przez Prezesa Zakładu jednostki realizujące umowy międzynarodowe.

Oddziały ZUS udzielające wyjaśnień w sprawach emerytur i rent podlegających koordynacji

Jednostka ZUS	Państwa w zakresie działalności tej jednostki ²
I Oddział ZUS w Łodzi Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych	Cypr, Grecja, Hiszpania, Malta, Portugalia, Włochy, Kanada, Korea Południowa
Oddział ZUS w Nowym Sączu Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych	Czechy, Słowacja, Australia
Oddział ZUS w Tarnowie Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych	Austria, Słowenia, Węgry, Liechtenstein, Szwajcaria
Oddział ZUS w Opolu Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych	Niemcy
Oddział ZUS w Szczecinie Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych	Dania, Estonia, Finlandia, Litwa, Łotwa, Szwecja, Islandia, Norwegia
I Oddział ZUS w Warszawie Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych	Belgia, Bułgaria, Francja, Holandia, Irlandia, Luksemburg, Rumunia, Wielka Brytania, Bośnia i Hercegowina, Chorwacja, Czarnogóra, Macedonia, Serbia, Stany Zjednoczone Ameryki

² Sprawy osób, które posiadają wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, a mieszkają za granicą, rozpatrują jednostki odpowiednie ze względu na państwo zamieszkania tych osób. W odniesieniu do osób posiadających okresy ubezpieczenia polskie i zagraniczne właściwą jednostkę ustala się ze względu na państwo, w którym te osoby były ubezpieczone ostatnio.

Pytanie zadane przez klienta w ramach udostępnionej usługi trafi do pracowników odpowiedniej jednostki ZUS wyspecjalizowanej w sprawach emerytur i rent ustalanych na podstawie prawa unijnego lub dwustronnych umów międzynarodowych o zabezpieczeniu społecznym.

W ramach usługi osoby zainteresowane mogą kierować do ZUS pytania dotyczące:

- zasad nabywania prawa do emerytur i rent przez osoby posiadające okresy ubezpieczenia w Polsce i za granicą we wskazanych państwach,
- zasad obliczania wysokości takich emerytur i rent,
- zasad wypłaty oraz transferu tych świadczeń do państwa zamieszkania,
- procedur i formularzy stosowanych przy ubieganiu się o świadczenia z ZUS oraz z państw związanych umowami,
- innych kwestii związanych z obsługą spraw emerytalno-rentowych pozostających w kompetencji ZUS.

Osoba, której indywidualną sprawą już zajmuje się jedna z wyżej wymienionych jednostek (sprawa w toku postępowania), przy pomocy omawianej usługi może zwracać się do tej jednostki z zapytaniami dotyczącymi stanu sprawy, z prośbą o wyjaśnienia czy też uzyskanie innych wskazówek lub informacji od ZUS. Należy wówczas podać numer sprawy w jednostce, do której kierowane jest pytanie, a jeśli nie jest on jeszcze znany (np. gdy wniosek o emeryturę został złożony w zagranicznej instytucji, która miała go przesłać do ZUS), należy podać maksymalnie szczegółowe informacje na temat sprawy.

Podstawowe unijne akty prawne dotyczące koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. L 166 z dnia 30 kwietnia 2004 r., s. 1-116).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczące wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. L 284 z dnia 30 października 2009 r., s. 1-42).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1231/2010 rozszerzającego rozporządzenie (WE) nr 883/2004 i rozporządzenie (WE) nr 987/2009 na obywateli państw trzecich, którzy nie są jeszcze objęci tymi

rozporządzeniami jedynie ze względu na swoje obywatelstwo (Dz. Urz. UE L 344 z dnia 29 grudnia 2010 r., s. 1 i n.).

- Rozporządzenie Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego w stosunku do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek oraz do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz. Urz. WE L 149 z dnia 5 lipca 1971 r. z późn. zm.).
- Rozporządzenie Rady (EWG) nr 574/72 z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego w stosunku do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek oraz do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz. Urz. WE L 74 z dnia 27 marca 1972 r. z późn. zm.).
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 859/2003 z dnia 14 maja 2003 r. rozszerzające przepisy rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 i rozporządzenia (EWG) nr 574/72 na obywateli państw trzecich, którzy nie są jeszcze objęci tymi przepisami wyłącznie ze względu na ich obywatelstwo (Dz. Urz. WE L 124 z dnia 20 maja 2003 r.).

Warszawa, maj 2011 r.

POLSKA NAGRODA JAKOŚCI
XVI edycja 2010
WYRÓŻNIENIE

w kategorii:
ORGANIZACJE PUBLICZNE – ADMINISTRACJA

Zakład Ubezpieczeń Społecznych – Departament Rent Zagranicznych
00-082 Warszawa, ul. Senatorska 10
Skład i druk: Biuro Poligrafii ZUS w Warszawie. Nakł. 20 000 egz. Zam. nr 966/11